

ترك اروغلى نام

ترك وتاتار قوملرندن بارچه سينك نسل، اروغلىرىنى. و تركك روشلىرىنى
فسقهلق ايله بيان ايدر.

ابتدائى مكتب بالالارينه اوقتىرولمق ايچون تأليف ايدلمشدر.

مؤلفى قزان مضافاتى اماملرندن آخوند حسن عطا ملا محمد اوغلى العبشى.

هر حقوقى محفوظ.

ناشرلىرى:

خارطيه مطبعه
قزان.

مؤلف طرفندن برنچه سوز

«اوتكان زمان كيله چك زمان نك كوز گوسيدر»

«اوتكان زماندن آلنمش تجربه كيله چك زمان نك يول باشچيسيدر»
 بو ايسه بتون دنيا ده صنالوب كورلمش بر حقيقتدر. اوتكان زماننى
 او گرنمگا هر قا يو قوم اوز آتا، بابا، قورنداش، اروغ لر ينى و آنلر نك
 حال لر ينى = تاريخ ميلير ينى او گرنمك ايله كرو شورلر. بونيدە بيك
 ايرتە - ابتدائيه در جه سننگى بالالار ينه حال لر ينه مناسب قدر ينى اوقتمق
 ايله باشلارلر. (چونكه تاريخ ملي ينى بيلمك هر كم گه لازم. اما ابتدائيه
 مکتبندن يوقارو چيقهق هر كم گه ده نصيب دگلر). اوشبو حال لر نى
 عتبار غه آلغان و تعليم ايله اوزاق شغللنگان ملت خير خواهلرى بنگاده
 بو خصوصنى اخطار ايتديلر. ابتدائيه صنفى توركى بالالار ايچونده
 بر كتاب يازمق ايله توصيه قيلديلر. بنمده تاريخلر يازمقنن ايگ برنچى
 مقصودم توركى قوملر نك كوبرا گينه اوز تاريخلر ينى درست بيلدرمك
 اولديغندن باش اوستنه ديه قبول ايتدم. ابتدائيلر حالينه موافق روشك،
 اوزينه مخصوص بر ترتيب ايله اوشبو رساله نى يازدم.

حسن عطا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على
خير خلقه محمد وآله واصحابه واتباعه اجمعين *

اما بعدای تورك قومى نىڭ چچك لرى عزيز بالالار! اوز آنا
وبابالركزنى درست تانوگزده (*), آنلرنىڭ اوغللىرى بولگن. اوز اروغ
وتامرگزنى درست تانوگزده آنىڭ بر تارماقى بلكه برىمىشى اولگن.
اوز طوغان لركزنى درست تانوگزده آنلرنىڭ شفقلى قونداشى اولگن.
اوز قوم وقبيله گزنى درست تانوگزده آنىڭ فائىلى بر اعضاسى وطروش
خدمتچىسى اولگن. اوز ايلگن يورطگن = (وطنگن) نى درست
تانوگزده آڭا محبت ايدوگن = آنى سوگن!

بو اشلىر سزگه ايڭ بر نىچى مقدس وظيفه = بيلورگه وقيلورغه
بيك تيوشلى اشلىر در. علمگن كىڭايگاننچه باشقه قوملرىنده بيلوگن.
قوتگن آرتقاننچه آنلرغده خىر خواه اولگن!
بويله قىلسه گز اوزگز هم قوم قبيله گز دنيا و آخره ايدگو دولتلو اولرسز.
اسمگن آخىر زمانغه قدر فالور هر كم سزگه خىر دعاء قىلور حرمت ايله ياد ايدلنورسز.
بن ضعيفده سز لركه بويولده قولمدن كىلگان قدرلى ياردمده
اولو ايچون اوشبو كتابچه (* نى يازامن. بىر يوزنك گى خلقلر بار چه مزده
بر توب (اصل) نىڭ نارماقلىرى ايدوگمىزنى كورستور ايچون، اوللا تورك
اولمغان قوملرىنده سسقه غنه بيان ايك من. صوگره توركى قوملرىنى سز
عزيز بالالار مشقتسز آڭلار قدرى گنه بيان ايك من. ياشلرگن آرتقاننچه
قوم و ملتگننى آچىغراق تسانو هوسگن البته آرتور. اول وقت بزم
بو حقه اوز ونچهراق يازلمش كتابلر مزنيده كوررسز.

(* تانومق معرفت ايتك دىمكدر توركى سوزى

(* كتابچه كچكنه كتاب ديگان سوز

« حاضرگی خلقلر »

حاضرگی پیر یوزندهگی خلقلر کم نسلندن کلمشدر؟

اوشبو پیر یوزندهگی خلقلر نوح علیه السلامنڭ یافث، سام، حام اسملی اوچ اوغلی نسلندن تارالمشدر.

« حامیلر »

حام نسلندن کملر؟

زنجی لر، هندیلر، نیغزلر، حام نسلندن کلمشدر.

حام نسلی قایو طرفده؟

حام نسلی کون یاق (جنوب) طرفلرینه و محیط دیکزی آطه لرینه ساچلمشدر.

« سامیلر »

سام اروغندن قایو قوملر؟

سریانیلر، عربلر، یهودیلر ارمنلر سام نسلندن کلمشدر.

سام نسلی قایو طرفلرده؟

سامیلر آسیانڭ کون یاق - کون باطش (جنوب، غرب) طرفلرینه آفریقانڭ (*) تون یاق (شمال) طرفلرینه ساچلمشدر.

« یافثیلر »

یافث نسلندن کملر کلدی؟

یافث نسلندن ایکی الوغ بولک قوملر کلدی. بریسی «آریانیه»

وبریسی «نورانیه» آتالندیلر.

« آریانیهلر »

آریانیهلر کملر؟

هند آریالری، پهلویلر = افغانیلر. فارسیلر یونان، لاطین، غرمان،

(*) پیر یوزی آسیا، آروپا، آفریقا، آمریکا، آسترالیاسلرنده بیش قطعه

(اولوش) گه بولندهر.

اسلاؤان اروغلى آريانيه بولگندىر. بولر قسقه لق اوزره «آريلر» آتالنه لر.

آريلرنڭ اولگى اورنلرى قايدە ايدى ؟

آريلرنڭ اولگى اورنلرى بوكونگى افغانستان ايچنده بلخ وهرات تىكرالرى ايدى. صكره تورلى طرفلرغه كوچب كيتديلر.

آريلر قايو طرفلرغه كوچديلر ؟

هند آريلرى كون چغش (شرق) طرفنه هندستانغه، فارسيلر كون ياق-كون باطش (جنوب غرب) طرفنه ايرانغه پهلويلر ايسكى اورنلرى تىكراسنه. يونان، لاطين غرمان اسلاؤان اروغلى كون باطش (مغرب) طرفنه آؤروپاغه كوچب كيتديلر.

«تورانيه لر»

تورانيه لر كملر ؟

مالاى اروغلى، قتايلر، ياپونلر، فينلر تورك اروغلى تورانيه بولگندىر. بولر «صارى قوملر» ديوبده آتالنه لر.

تورانيلرنڭ اولگى اورنلرى قايدە ايدى ؟

آسيا اورتالرنده «الوغ توركستان» آتالمش ييرده يدى صو(*) ولايتنك اسسى كول و آلتاى طاغلىرى (**). تىكرالرى ايدى. بولرده تورلى طرفلرغه ساچلمش لدر.

تورانيلر قايو طرفلرغه ساچلديلر ؟

مالاى اروغلى كون ياق-كون چغش (جنوب شرق) طرفينه ديگنر بويلرينه قدر، قتايلر كون چغش (شرق) طرفنه اوشانداق محيط ديگنرينه قدر. ياپونلر شولوق طرفغه ديگنر آطه لرينه، فينلر كون باطش-تون (شمال غرب) طرفنه بوز ديگنرى وبالطيق بويلرينه

(*) يدى صو ولايتى روسچه سيميريجنسكى اوبلاست آتالنه لر.

(**) آلتاى طاغلىرى قىلى ايله روسيه چىكارنده مشهور طاغلر در.

آۋروپا قطعەسنە ساچلدىلەر. (*) تۈرك اروغلىرى «الوغ تۈركىستان»
 و آنڭ دورت طرفنە ساچلدىلەر. جنوب طرفنە ھىندىستان و شامغە قىر،
 مغرب طرفنە آق دېڭىز دوناي، ۋىصل نەرلر يىنە قىر، شىمال طرفلر يىنە
 بوز دېڭىز لرىنە قىر، مشرق طرفنە ياپون و اوخوت دېڭىزلرىنە،
 تانارىستان بوغاز يىنە و آتلەر يىنە قىر تۈرك اروغى قوم لرى بىرلشمىلر ايدى.
 دىنيانڭ ھر طرفنە آريانىلر مى يايىسە تورانىلر مى ايلك ساچلدىلەر؟
 دىيانڭ ھر طرفنە تورانىلر ايلك ساچلدىلەر. آريانىلر قاياغنە بارسە لردە
 اول ىردە تورانىلر تۈركك ايتىككە نابدىلەر.

«تۈرك اروغلىرى»

تۈرك كىم ؟

تارىغلىر كورستوى بوينچە «تۈرك» يافىنڭ الوغ اوغلى، قوم-
 تورانىنەنڭ قىبىلە باشى اولمشىر. تۈرك آتالمىش قوملر و آنلر ايلە
 اروغداشلىر (اسملىرى باشقە اولسەدە) تۈركى تىل ايلە سوبلشمىش
 و سوبلشمككە اولان قوملر بار چەسى اوشبو تۈرك اروغدىن كلىشىلردىر.
 تۈرك قاىو پىردە ايدى ؟

تۈرك قوم و قىبىلەسى ايلە اسسى كول و آلتاي طاغلىرى تىكراسندە ايدى.
 بوسبىدىن بونىكرالر قوم تورانىنەنڭ بىشىكى سانالادر.

تۈرك اروغلىرىنڭ اۋلگى اورنلرى قاىو پىر ايدى ؟

نوركلردە طىبىعى اۋلدە آتا يورطندە و بونڭ ايلنە تىكراسندە ايدىلەر.
 بوسبىدىن آسيا اورطەلرندە بىك الوغ و كىڭ يىرلر «الوغ تۈركىستان»
 و بونڭ شرفندە بىر يىر «كچك تۈركىستان» (**). آتالمىشلىر تۈركلردە طىبىعى

(*) آرىلر كلىمدىن ايلك آۋروپادە قوم تورانىنەنڭ فىن اروغدىن اولان خلىقلر
 تۈركك ايدىلەر. فىن قوملرى فىنلاندىيە خلىقى، چرمىش، چواش، آر، مورتۋا كىبىلر.
 (**). كچك «تۈركىستان» «تۈركىستان چىنى» ھم آتالندىر.

اورچیدیلر (كو ايدیلر) تورلی اسملی قبیله لرگه بولندیلر. یوقاروده ایتلمشنچه هر طرفغه ساچلمشدر.

تورکلر نچه و فی اسملی شعبه لرگه بولندیلر؟

تورکلر حسابسز كوب اویماقلر، اولوسلر اوردرلرغه بولندیلر. اوشنداق اوز آرالرنده یوروتلگان، و باشقه قوملر طرفندن بیرولگان حسابسز كوب اسملر ایله آتالمشدر.

یا تورکی قوملر نچك بولنورلر ونه ایله بری بولرندن باشقه حساب ایدلنورلر ایدی؟

تورکی قوملرنڭ بولنولری، اورن، بیر، صو، طاغ، زمان، توره (حاکم) لرنڭ باشقه لشولری ایله گنه اولور ایدی. یوقسه اروغ، نسل، تل، عرف و عاده جهتندن باشقه لقلری و آیرمه لری یوق ایدی. بوسبدن آیرلمش فرقلر بیک آسان و بیک تیز یگادن برلشور و او یوشورلر ایدی.

تورکی قوملردن الوغراق شعبه لری قاپولری؟

تورکی قوملردن الوغراق شعبه لری اوشبولردر:

اسکیت شعبه سندن قاپو قبیله لر؟

(۱) اسکیت شعبه سی: اسقولوط، پارآلاط، سارمات، مساعی، آلان، یاصه، فاصوغ اوستین، چرکس لردر.

اوغوز شعبه سندن قاپولری؟

(۲) اوغوز شعبه سی: اوغوزلر (اوزلر) تورکمنلر، پچنیغلر، قیچاقلر، توکیولر، آلتای تورکلری، سلجوقیلر، بخارا، سمرقند، تورکستان، حیوه، آذربایجان، عثمانلی تورکلری.

اویغور شعبه سندن نیمندی قوملر کلدی؟

(۳) اویغور شعبه سی: اویغورلر، اونوغرلر، یوهرالر، تارانچلر، قاشغر

د تورکستان چینی تورکری، آوارار، نوغایلر، اوغرلر باش- اوغر =
(باشقورد) لر بلغارلر خزرلر پچارلر (میشار) لر ژینگرلر.

هون شعبه سندن قایولر؟

(۴) هون شعبه سی: قزاقلر، نایمانلر هیونخ- نولر، آق هونلر
غرب هونلری، شمال هونلری.

سیبری یا شعبه سندن قایو خلقلر حسابلنه؟

(۵) سیبری یا تورکری: یاقوتلر، بارابه لر، بی لر، سویوتی لر، مینوس لر
کیزی لر (قزیل)، قاراغاجلر، کاجی لر، تارالقلر طوملق لر، طوبل
(ایسکر) لق لر.

تاتار شعبه سنه قایو تورکلر کره؟

(۶) تاتار شعبه سی: تاتارلر قره ختایلر جورچین- لر کیدانی لر، نیوچی =
(مانجور) لر سیانپی = (کوریا) لر، سولون (تونغوص) لر.

منغول شعبه سندن کملر؟

(۷) منغول شعبه سی: اونکوتلر، قونکفراتلر، جلایرلر، خارامنغول، خانجا
منغول، آق منغول (اولیوت) لر، قالمق (تیلیوت، تورغاوت) لر،
بورباتلر، دولغانلر.

قرغز شعبه سندن قایو تورکلر؟

(۸) قرغز شعبه سی: قیانلر، حقاصلر، خیر- خیزلر، کمچوتلر، قرغزلر
قایساقلر، قزاقلر.

بونده ایتلگانلر دن باشقده تورک قبیلهلری بارمی؟

بونده ایتلگانلر دن باشقده تورک قبیلهلری بیک کوب، لکن آنلر
اسمگنه باشقلردر. اما اروغ، نسل جهتندن اوشبونده ایتلمش لر دن
برینک بر تارماغی بولوب نابلر.

« اسکیت شعبه‌سی »

اسکیت شعبه‌سی قایو بیرلرده ایدی ؟

اسکیت شعبه‌سی تورکستان صخرالرندن باشلاب، جایق ژولغا، دون، دنیپر، دنیستر، دونای، قوبان، ترک صولری، قارا دیگز، آزاق، حزر آرال دیگزلری، ففقاس طاغلری تیکراسنده ایدیلر.

معیشت روشلری نچک ایدی ؟

معیشت روشلری حاضرگی تورکمن و قرقزلر کبی کوچمه ترکک ایدر ایدیلر. اما آرالرنده ایگون ایگوب، هنر و صناعت بیلوب، سودا و تجارت قیلوب مدنی معیشت (*) قیلوچیلریده بار ایدی.

بوشعبه تورکلر بوکونده دنیاده بار می ؟

بوشعبه تورکلردن بر قدریسی تورلی صوغشلرده تلف بولدیلر. کوبسی اوزلرندن صوگ بو طرفلرده قوه آلوب باش کوتارگوچی «اوغوز» «اویغور» «هون» شعبه‌لری تورکلرگه فاتشوب آرالاشدیلر. آنلر اسمی ایله آتالدیلر. وبرمقداری «یاصه» «فاصوع» «اوستین» «چیرکاس» لر ففقاس تیکراسنده بوکونده سلامتلردر. وبرکیساگی «یاتواغ» اسمنده، ژیصله صوی باشلارنده قومیتلرینی یوغالتمشلردر.

« اوغوز شعبه‌سی »

اوغوز شعبه‌لری قایده ایدیلر ؟

اوغوز شعبه‌لری اصل تورکستانه آلتای طاغلری عمودریا، سیردریا بویلرنده، مشرق طرفنه خینغان طاغلرینه، (*) مغرب طرفنه دونای صوی، و آق دیگزگه، جنوب طرفنه هند، افغان ایران، عراق، شام شماللرینه، شمال طرفنه کییف تیکرالرینه صارانوا و صخرالرینه، جایق صوی باشلارینه قدر ساچامشلر ایدی.

(*) قریه‌لرده، شهرلرده ترکک ایدو «مدنی معیشت» آتالندهر.

(*) خینغان طاغلری منغولیه و مانجوریه و قطای آرالرنده.

معیشت روشلری نچك ایدی ؟

اوغوز شعبه لرننده بعضلری کوچمه معیشت ایدرلر ایدی. اما بعضلری مدنی ترکلك ایدوب گوزل روشده ایگون ایگارلر، نچکه ونفیس هنر و صناعت بیلورلر الوغ سودا و تجارت ایدرلر، علوم و معارف و سیاست ایلهده شغللنور ایدیلر. ایچلرندن الوغ عالمر، ادیبلر، حکیم و فیلسوفلر، تدبیرلی سیاستلی پادشاهلرده چیقمشدر.

حاضرگی کونده سلامت تورکلر دن قایولری بوشعبه دن ؟

بوکوند بخارا، سمرقند، تاشکند، تورکستان، خیوه (خوارزم)، آذربایجان، باکو، دربند، قفقاس، آناتول، روم ایلی تیکرلرنده ترکلك ایتمک اولان عثمانلی، آذربایجانلی، تورک، تورکمان، قوموق، قپچاق، اوزبک، سارت فرقه لرینگ کوبراگی اوشبو شعبه دنلر.

بوشعبه تورکلری باشقه شعبه تورکلری ایله آرالاشدیلمی ؟

وینه بوده بیلنمش اولسون: بوشعبه تورکلری باشقه شعبه تورکلرینه کوب فاتشدقلری کبی باشقه شعبه تورکلریده بو (اوغوز) شعبه سی تورکلرینه بیک کوب فاتشمش و آرالاشمشلردر.

«اویغور شعبه سی»

اویغورلر کملر ؟

اویغورلر در حقیقت اوغوزلر دن بر فرقه در لکن بیک ایشلی (کوب) جماعه ایسکیدن مدنیتلی اولدقلرندن آیرم بر شعبه حساب ایدلنلر.

اویغور شعبه سی نچه گه بولنمشلر ؟

اویغور شعبه سی اوچ الوغ فرقه گه بولندیلر:

(۱) اویغور فرقه سی، (۲) اوغر- بلغار فرقه سی (۳) آوار فرقه سی.

اویغور شعبه‌سی و اویغور فرقه‌سندن قایو قوملر؟

اویغور فرقه‌سندن اوشبولر در : اویغورلر، خوی - خولر، تارانچه‌لر
اونوغر(*) لر، یوغرالر.

بو فرقه قایو ییرلرده ایدی؟

اویغور فرقه‌سی اصل اویغوریه ملککنده، پامیر وتبت شمالنده آلتون
طاغ، اولوب-نور کولی، قاشغر، تاریم، ایلی سیلنگا نهرلری
بویلرنده ایدلر.

معیشت روشلری نچک ایدی؟

آرالرنده بدویلرده بولنسهده، اما کوبراگی مدنی اولوب، ایگون
ایگارلر، سودا و تجارت قیلورلر هنر و صناعت بیلورلر علم و معارف
ایلهده شغللنور ایدلر. اوزلرینه آیرم خط (یازو) لری هم بار ایدی.

بو فرقه اویغورلر بوکونده سلامتلر می؟

بو فرقه اویغورلر بوکونده هم سلامتلر در. چنک زمانه لر یغه قدر
«اویغور» اسمی ایله یوردیلر بوکونده قاشغر و تاریم بویلرنده آلتی
شهر و ایلی بویلرنده بیش شهر آتالمش ییرلرده ترکک ایده‌لر. قاشغری
ویا قاشغر تورکیسی تارانچه، سارت وغیرلر کبی تورلی اسملر ایله
آتالمش تورکی قوملرنک کوبراگی اوشبو فرقه اویغورلر در.

«اوغر - بلغار فرقه‌سی»

اوغر بلغار فرقه‌سندن قایو قوملر؟

اوغر - بلغار فرقه‌سندن اوشبولر در : اوغرلر اونغارلر، باشغر(**) لر
(باشقر د) بلغارلر حزرلر، پچارلر (مشار و مجار).

(*) اونوغر «اون اویغور» سوزندن قسقار تلمشدر

(**) اوغر اویغور دن، اونغار اونوغر دن باشغر باش اوغر دن قسقار تلمشدر

اوغر - بلغار فرقهسى قايو يپورلده ايديلر ؟

اويغور شعبهسى نڭ بوفرقهسى اورال و قفقاس طاغلىرى جايق ، ۋولغا نهرلىرى و تارماقلىرى آزاق ديكىزى و دوناي نهرى تيكزالرنده ايديلر .

« اوغر - باشقرد »

اوغر - باشقردلر قايدده ايدى ؟

اوغر - بلغار فرقهسى نڭ اوغر ، اونغار باشقردلر اورال طاغلىرنده ، جايق صوى باشلرنده آق ايدل ، اوفاء ، صمار ، قاما بويلرنده ايديلر . و برگر و هيك دوناي يقهسى نڭ پانئونيه (حاضرگى ۋينگره) گه و بر قديسى قفقاس تيكراسينه باروب ييرلشديلر .

« بلغار - حزر »

بلغار حزرلر قايو يپورلده ايديلر ؟

بلغارلر جايق ، قاما ، ۋياتكا ، ۋولغا و تارماقلىرى بويلرنده ايديلر . و برگر و هيك حزر و آزاق و قارا ديكىز بويلرينه قريم و قفقاس تيكزالرينه ييرلشمش ايديلر ، اوشبو ديكىزلر بوينده غى بلغار گر و هي ، «توبانگى بلغار» و عربلر زمانه سنده «حزر» خلقى آتالدىلر . اوشبو توبانگى بلغارلردن ينه ايكى گروه دوناي يقهسى نڭ باروب ييرلشمش ايدى .

« مچار = چار - مشار »

مچارلر قايدده ايديلر ؟

مچارلر اوقسا ، ۋولغا ، صورى ، زويه اسنا صولرى بويلرنده ايديلر . بونلردنده بر گروه دوناي بوينه پانئونيه غه كيدوب ، اوغر باشقردلر و بلغارلر ايله آرالاشدىلر و برلشديلر .

اوغر - بلغار فرقهسى نه روشلى معيشت ايدر ايديلر ؟

اوغر - باشقردلر نڭ كوبرا گى بدوى تركلكنى سور ايديلر . بلغارلر مچارلر نڭ كوبرا گى مدنى تركلك ايدر ايديلر . يعنى ايگون ايگارلر

هنر و صنعت بیلورلر. سودا و تجارت ایدر ایدیلر. خصوصا بلغارلر بیک ایسکیدن بیرلی مدنی ترکک ایدوب، سودا و تجارت و بایلقری و یورطلری نڭ ضورلقی، ایله عالمگه مشهور ایدیلر.

اوشبو اوغر- بلغار فرقهلری بوکونده سلامتلمی؟

بارچهسی سلامت. اوغر، اونغار، باشغرلر، اورال چولمان، اوفاتیکرالرنک بوکونده سلامتلمی حکومت دفتلرنده «اوغر» و «آیغور» اما خلق آرا «باشقرد آتالنهلر. دونای یقهسنک غیلری هم «اوغر» و «هونغار» آتالنهلر مجارلر ایله برلشمشلمر بوکون سلامتلمدر. (*)

بلغار و حزرلر قایده؟

بلغار حزر فرقهسی هم قزان، استرخان، قریم، قوبان ولایتلرنک سلامتلمدر. لکن تاتار خانلری قول آستنده اوزاق تور دقلرندن روسلر طرفندن بارچهسنه «تاتار» اسمی ویرلمشدر. اما اوز آرالرنده خصوصا علما صنفده «بلغار» اسمی همانک یوروتلنهدر. دونای یقهسنک غی بلغارلردن برفرقهسی اوغر و ینگرلر ایله آرالشمشلمده اسملرینی یوغالتمشلمدر. ایکنچی فرقهسی ایسه اسلاوانلر ایله قاتشوب آرالاشوب اسملرینی صافلاسهلمده قومیتلرینی = تورکیلکلرینی یوغالتمشلمدر.

مچار- میشارلر قایده؟

مچار فرقهسی هم بوکونده سلامتلمدر. اوقا، ژولغا و تارماقلری بوپلرنک غیلری «میشار» و قاسم شهرنک گیلری «قاسم تاتارلری» دیوبک (**). آتالنهلر دونای یقهسینه کیتمشلمری «مچار» و «مادیار» آتالنهلر. بوکونده اوغرلر ایله بارسلی برگه قاتشمش و آرالاشمش اولدقلری حالده «ژینگر» و «مادیار» آتالنهلر

(*) یا قوت حموی زماننده آنده هم باشغر آتالمشاری بولنمشدر.

(**) قاسم مسلمانلرینه بلغارلر و بر آتاتارلر و قزان خلقلرینه قاتشمشلمدر.

«اوار فرقه‌سی»

اوار فرقه‌سندن قایو قوملر؟

آوار فرقه‌سی شولوق طور فان تیکراسنده گی اویغور، اونوغرلر در. عمو دریا و سیر دریا آرالرینه اینوب قوتلی بر حکومت توزومش لر ایدی. آندن دونای یقه‌سینه کیلوب اوغر-بلغار فرقه‌لری آراسنه «آوار» اسمنده قوتلی بر حکومت توزومش لر در. مشهور خانلری «بیان خان» اولمش در.

آوارلر بوکونده سلامتی؟

آوارلرناڭ بر قدریسی اوزلرندن ایلك کلمش اون اوغر-بلغار فرقه‌سنه قوشلدیلر. وبرکیسا گی قفقاز تیکراسنده «آوار» اسمی ایله حاضرگی کونده سلامتلر در. جنوب طرفلرنده اولان «نوغای» آتامش نورکلر هم اوشبو آوارلر اروغندندر(*)

اویغور شعبه‌سی تورکلردن باشقه شعبه‌لرگه قوشلدیلرمی؟

اویغور شعبه‌سی تورکلرده باشقه شعبه تورکلرگه بیک کوب قوشلدیلری کبی اوزلرینه ده باشقه شعبه تورکلردن بیک کوب قوشلوب آرالاشمشلر در. اویغور، آوار فرقه‌لرینه قاپیلرده بر آز قوشلدیگی کبی اوغر-بلغار فرقه‌لرینه ده تاتارلر فینلرده کوب قوشلمش لر در.

«هون شعبه‌سی»

هون شعبه‌سی نچه گه بولنه در؟

هون تورکلریده اوچ الوغ فرقه‌گه بولندیلر (۱) جنوب هونلری یا که آق هونلر (۲) شمال هونلری، (۳) غرب هونلری

جنوب هونلری قایو ییبرلرده ایدیلر؟

جنوب هونلری یا که آق هونلر منغولیه صخرالردن عمو دریا و حزر دیکزی بویلرینه آذربایجانغه قدر ساچلدیلر. اویغور و اوغوز شعبه‌لری ایله آرالاشدیلر.

(*) صوڭراق تورکستان خلقی اوغر-بلغار فرقه‌سینه ده نوغای آتامش لر در.

شمال هونلری قایو پیرلرده ایدیلر؟

شمال هونلری منغولستان و جونغاریه صخرالرنک و تیکرالرنک ترکک ایتدیلر.

غرب هونلری قایو پیرلرده ایدیلر؟

غرب هونلری تورکستان و دشت قپچاق صخرالرندن (*) دونای یقه سنه قدر کیلوب بونده فوتلی بر حکومت توز و دیلر. اول طرفلرده اولان اسکیت، اوغوز، اویغور شعبه لرندن اولان تورکی قوملر ایله آرا لاشدیلر.

هون شعبه لری فی روشلی ترکک ایتدیلر؟

کوبراگی حیوان اصراق ایله کوچمه ترکک فی سوه ایدیلر.

هونلردن مشهور آدملر چقدیمی؟

هونلردن بیک کوب تورک اروغلرینی برلشدرگان و بتون دنیانی تترانکان، آوروپا خلقدن کوبسنی قول آستنه کرو تکان فوتلی وشوکتلی خانلر چیقدی. بونلر غرب، یا که دونای هونلردن «آتیلا» (ایتیلی) خان ایله «بالام بیر» خان لر ایدی. قوت وشوکتلری ایله برابر اورنی ایله شفقت و مرحمت هم ایده بیلور ایدیلر «ایتیلی خان» پاپا وروما خلقنه رعایه و شفقت ایتدیکی کبی، «بالام بیرخان» ده اسلاوان اروغنه بیک الوغ شفقت و مرحمت قیلدی. (**)

حاضرده هون اسمنده تورک ایشدلمایدر آنلر قایا کیمتدیلر؟

هون تورکلری اوزلری بر قایاده کیمتدیلر لکن اوغوز، اویغور، تاتار منغول، قرغز شعبه لرینه فاتشوب آرا لاشدیلر، آنلر اسمی ایله آتالدیلر اوز اسملری یوغالدی.

(*) جایق سولرندن دونای نهرینه قدرلی جنوب صخرالری بر وقت شول پیرلرده

ترکک ایتمش اولان قپچاق ترکلرینه نسبت ایله دشت قپچاق آتالمشدر.

(**) بو واقعه ننگ تفصیلینی بوندن سوک اوقلورغه تیوشلی کتابلر زده کوره چکسک.

« سيبيريا توركلرى شعبهسى »

سيبىريا توركلرى قايو ييرلرده ؟

سيبىرياتوركلرى آلتاي سايان، و آلتاي-آلاطو تېكرالرندىن، بايقال كولى
لينا بويلرینه شمال ديگزينه قدريسنى، اوب، طوم، ايرتش، طوبل
صولرى بويلرنده تركك ايدهلر.

معيشت روشلرى نچك ؟

سيبىريا توركلرنىن بدوى يعنى حيوان آصراقتى ايله كوچمه تركك
ايتمشلريده مدنى قريهلرده و شهرلرده ايسگون ايسگوب سودا و تجارة
فيلوب تركك ايدوچيلريده بارد.

ياقوتلر، تارا، طوم، طوبل توركيللىرى سودا و تجارت هنر و صنايع
ايلهده شغللنهلر ياقوتلر اياك ايسكى توركلر حساب ايدللكلىرى كى
معيشت و بايلىق جهتندنده تېكرالرنده كى خلقلر آراسنده برنچى حساب
ايدلنهلر يخشى و نفيس هنرلرده بيلهلر .

بوسيبىريا شعبهسى بوكونلرده سلامتلمى ؟

بارچهسى حاضرده سلامتلمر . لکن هيچ بريسى تاتار شعبهسندن اولمديقى
حالده بارچهسى روسلر «تاتار» آتامشلدرد. (*)

فى اوچون روسلر بونلر فى تاتار آتاديلر ؟

روسلر اورال طاغنى كيچوب سيبىرياغه اول آياق باصدقلرنده، اياك
ايلك كوچم خان تاتارلر ينى كورديلر، اوشبو اسم ايله بارچه تورك
اروغلر ينى آتاديلر.

سيبىريا شعبهسنة هم هون، منقول، تاتار، قرغز شعبهلرنىن كوب
توركلر آراشديلر.

(*) قزان اونيو يريستيت پرافيسورلرنىن مشهور پرافيسور قاتانوف اوشبو سيبىريا

توركلرنىنلر.

« تاتار شعبه‌سی »

تاتارلر قایو ییرده ایدیلر؟

تاتار شعبه‌سی خینقان طاغلرندن پچیلی کور فزینه و بونک ایل، اوخوت دیکزی آراسنه أمور نوری هر ایکی طرفلرینه ساچامش ایدیلر. برفدریسی = تونفوسلر لینا ایل، ینسی صولری آراسنه هم ساچامشلردر. أمور طماغنده غمی بوغاز بونلرغه نسبت ایل، «تاتار بوغازی» و بوتیکراده گی طاغلر «تاتار طاغلی» آنالنه لر.

تاتار شعبه‌لی فی روشلی ترکک ایتدیلر؟

تاتار فرقه‌لی بعضیسی وحشی بعضلی بدوی، بعضلریده مدنی ترکک ایتمشلردر. فطای خلقی ایل، هم بیک آراشمشلر. اما یازولری اویفور = تورک بازویدر.

حاضرگی کونمزده هم تاتارلر بارمی §

تاتار فرقه‌لرندن نیوچی = مانجور، سیانپی = قوریا لیلر، صولون = تونفوسلر بوکونده هم صاغ سلامتلردر. فطای پادشاهی «بوغدی خان» والوغ تورهلری اوشبو تاتار شعبه‌سی مانجور فرقه‌سی تورکلردر. تاتار شعبه‌سندن هم بیک کوب خلق، اوغوز اویفور منقول، فرغز و سیبیریا شعبه‌لرینه فاتشوب آراشدیلر. اوزلرینه ده فطایلر کوب فاتشدیلر. تاتار اسمی ایل، بوشعبه‌دن اولمیان کوب تورک قوملرینی روسلر آتادیلر.

« منغول شعبه‌سی »

منغول شعبی‌سی خینقان طاغلی کون باطش (مغرب) طرفنده، اورغا، اور خون، سیلنغا صولری بایقالم کولی تیکرالرنده ایدیلر. بیک ایسکیده منقوللر هندستانغه (*) دیکز جزیره‌لرینه، لینا ایل، کاجانکا آرالرینه

(*) هندستانغه آریالر منقوللر اوستنه باردیلر،

ساچلمشلىرى ايدى. تىليوتلىرىدىن بىر قىسىمى (تورغاوتلىرى) ژولغا بويىندە
استرخان غوبىرناسنە كىلوب بېرىلىشىدۇر.

منغوللىرىنى روسلىرىغا مەشىقتە ئېتىدۇر ؟

منغول شىبەلىرى كوبراگى بىلەن تىركىزىلىدىغان بىك سولەرى ايدى. مەنى
مەشىقتە ئېتىملىرىدە ئېچىلگەن بولمىشىدۇر.

منغوللىرىدىن عالمگە مشهور كىشىلەر چىقىدىمى ؟

منغوللىرىدىن تىمۇچىن اسمەندە بىر قىسىمى ئىشلىرىنى خان اولدى.
اۋل تاتار ايلە، منغول شىبەلىرىنى بىرلىشىدى. «چىنگىزخان» ئاتالدى
سۇگە بىلەن تىركىزىلىدىغان بىلەن بىرلىشىدى. بىك اللوغ قوت و شوكت
ھاسىل ايدى. ھېچ كىم آغا قارشى تۇرۇپلا قالماي، چىنگىز، واغلىرى،
قازاق، ھىندىستان تىركىستان، ئىران، ئافغان، قىپچاق، بلغار، روس
ئىللىكلەرىدىن قول آستىلىرىدە كىرىدى. نەچە مىڭلىك ھۆكۈمەت ئېتىدۇر.
منغوللىرى تاتارلىرىدە ئۆزلىرىدە ئېلىپ بارىدىغان بىلەن روسلىرى.
ئېسە منغوللىرىدە، منغوللىرى قول آستىدە كىرىدىغان بىك كۆپىنى
«تاتار» ئاتىدۇر.

منغول شىبەلىرى بىلەن سەلامەتتىمى ؟

منغول شىبەلىرىدىن خار اوخاغا منغوللىرى شامو و غوبى صىغرالىرىدە
(منغولستاندا) اولبوت (قالمىق) لىر چوئىغا بىلەن تورغاوت (قالمىق) لىر
استرخان غوبىرناسنە، بۇرۇنقىلار بىلەن دۇغانلىرى بايقال تىكلىنىدىغان
سەلامەت تىركىزىلىدىغان.

منغوللىرىدە باشقىلەر تىركىزىلىدىغان قاتشىدىلمى ؟

منغول شىبەلىرىدە، اوغوز، اوغۇر سىبىرىدا و قىزىق شىبەلىرىدە بىك
كۆپ قاتشىدىلىرى. قازاق خەلقى بىلەن بايقال آراشۇدۇر.

«قرغز شعبه‌سی»

قرغز شعبه‌لری قایو ییبرلده؟

قرغز شعبه‌سی آلتای چیکلرندن اورخون وینسی باشلارینه، بایقال تیکرالرینه، تیان شان چیکلرندن اورته آسیا ایچلرینه تورکستان و استرخان صخرالرینه وولغا طماغنه قدر ساچلدیلر.

قرغز لده معیشت روشی نچک ایدی؟

قرغزلر اولده مدنی ترکک ایدوب ایگون ایگارلر قریه‌لرده و شهرلرده ترکک ایدرلر ایدی. صکره تورلی سبیلردن کوچه ترکلکنی آرتق کورمش ایدیلر. لکن حاضر روسیه طرفندن قرغز ییرلرینه مهاجرلر کوب کیلتورلدیکندن کوچه معیشت اوکایسزلقغه قالب بارادر.

قرغزلر نچه گه بولنه‌لر؟

قرغزلرده اوچ فرقه گه بولندیلر: (الوغ یوز ۲) اورته یوز ۳) کچی یوز. الوغ یوز قطای ایله روسیه آرالرنده، اورته یوز تورکستان صخرالرنده، کچی یوز استرخان صخرالرنده‌در.

قرغزلر بوکونده صاغ سلامتی؟

قرغزلر اوشبو کونهدده صاو سلامتدر. لکن آلهغی کوندهده سلامت بولمق ایچون زمان واحوالنک نی تلاگاننی تانوب آنک بوینچه عمل قیلمق لازمدر.

قرغزلر برشعبه‌دن گنه جیولمشمی یایسه تورلی شعبه‌دنی؟

قرغزلر برشعبه‌گنه اولمای بلکه تورک شعبه‌لرینک هر قایوسندن خلق کیلوب قوشلمشدر. نی‌ده اولسه برسبیدن اوز ایلنی و فرقه‌سنی تاشلاب کیتارگه مجبور اولغانلر اوشبو قرغزلرغه کیلوب قوشلور ایدی.

اصل تورك قیافتی ، هم صافی تورك تیلی (گرچه آزر اق بوز و لسه ده) اوشبو قرغز لده در . قرغز لر اصل تورك تیلنی بیگوک درست سویلامسه لده ، لکن عجب صافی صورته صاقیلیر . هر یا کا نرسه گه تورکجه اسم و سوز تابالار صافی تورکی تیل ایله بیک گوزل سویلشه لر هم مرغوب شعرلر ایتهلر . قرغز لر بیک استعدادلی اوتکون ، صافی درون ، بهادر ، مهمان دوست یعنی صافی و چن تورك خلقلر در . لکن زمان واحوال بونلرنک علم و معارف و معیشت یولنده تیز کوندن آلقراق و ایریراک آطلولرینی تلیدر .

«غیپر بوری خلقلری»

سیبیر یا شمال شرقنک کاجاتکا بویلرنده و آطه لرنده و شمال دیگزی بویلرنک «یوفاغیر» «غیلاک» «آین» «کاجادالی» «کوریاک» «تیلنغوت» چوقچی کبی خلقلر «غیپر بوری» خلقلری آنالهلر . ایسکی جغرافیه و تاریخ علماسنه اورنلری بیک یراق اولدقن بونلرنک حالی آچیق معلوم دگل ایدی . بوسبیدن بونلرنی قایا و کیمگه نسبت ایدر گه ده بیلماشلر ایدی . اما صوگفی سیاحلر و عالملر تفتیش و تحقیقی ایله بیلندی : بونلر بارچهسی تاتار و منغول قوملرندن برر فرقه لدر .

معیشت روشلری نچک ؟

کوبراکی و خشی بدویلری هم باردر باشقه تورکی قوملر قیافتنده هم آنلر عرف و عادتلری اوزره ترکک ایهلر . بعضیلری هنر و صناعتک بیلهلر . اوشبو قدر معلومات ایله بورساله مزنی تمام ایده مز . تورکی قوملر حقنده بوندن آرتقراق - تفصیلیراک معلومات بوکتابدن صوگ ، بالالارغه اوقتدرلو نیتی ایله تألیف ایدلمش «ملی تورک تاریخی» اسملی کتابمزده کورلور .

